

Nr 682.

Av herr **Ekdahl**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 336, med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

I kritiska uttalanden, som riktats mot Kungl. Maj:ts till riksdagens behandling föreliggande proposition nr 336 med förslag till lag angående inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, möter man bl. a. dels anmärkningen, att propositionen saknar statistisk dokumentering av de missförhållanden, den avser att råda bot för, dels åsikten, att propositionen framlagts så sent, att den art av försäljningar, som skulle stävjas, redan nått sin kulmen.

Det torde förhålla sig så, att det stora flertalet av riksdagens landsbygdsrepresentanter — såsom statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framhöll under andra kammarens remissdebatt den 24 oktober — »av egen erfarenhet kunna vitsorda hur läget är och hur utvecklingen fortskrider». Jag är i tillfälle att från de bygder, jag representerar, bidra med några exempel på försäljningar, vilka ägt rum under de senaste åren.

Inom Östra Ljungby socken har ägaren av en jordbruksfastighet om 75 har inköpt tre andra, vars ägor icke äro belägna i närheten av huvudgården, om respektive 8, 18 och 10 har jämte en fjärde egendom i en annan kommun.

Inom Källna socken har ägaren av en jordbruksfastighet på 50 har med denna förenat två fastigheter på respektive 18 och 10 har. Icke heller dessa förvärv äro belägna i närheten av huvudgården.

I båda dessa fall rör det sig om delar av Skånes förnämligaste åkermark. Huvudgårdarna voro mer än »bäriga» före de gjorda förvärven. Även de minsta bland dessa representerade på den mark, det här är fråga om, fullt bäriga familj jordbruk. Förvärven kunna således på intet sätt motiveras ur bärighets- eller rationaliseringssynpunkt. Men ett halvt dussin självägande jordbrukare med goda möjligheter att klara sig bra — i vissa fall mycket bra — ha försvunnit.

En såsom familjebolag organiserad storindustri i norra Skåne har i olika familjemedlemmars namn inköpt skogsegendomar inom minst femton socknar, nämligen Hjärnarp, Stenestad, Röke, Oderljunga, Perstorp, Västra Torup, Färingtofta, Riseberga, Norra Mellby, Tjörnarp, Vinslöv och Linderöd i Kristianstads län samt Konga, Norra Rörum och Börringe i Malmöhus län. Inköpen omfatta sammanlagt mer än 50-talet egendomar. En avsevärd del av förvärven, tillsammans 12 fastigheter med sammanlagt 188 har åker och 912,5 har skog,

faller inom Stenestads socken, och det synes mig kunna vara av intresse att härvidlag ge följande sammanställning.

	h a r	
	åker	skog
Stora Lökgården	17,5	35
Stora Killegården	11,5	20
Stubbaröds gård	13,5	45
Stubbaröd nr 1	4	12,5
Stubbaröd nr 1 L	10	20
Gryteröds gård	15	85
Munkabo gård	17,5	90
Munkabo gård nr 1	5	15
Magleröds gård	50	450
Magleröds Boden	11,5	35
Klöva Holmahus	17,5	45
Klöva nr 1	15	60

Tolv självägande bönder, som enligt vittnesbörd från orten redde sig riktigt bra, ha här ersatts med ett betydligt mindre antal arrendatorer. Ingen av dessa har nyttjanderätt till skog. Bäriga jordegendomar ha därigenom — med ett par enstaka undantag — förvandlats till ofullständiga jordbruk. I flera fall ha byggnaderna fått förfalla och egendomens karaktär av självständig brukningsdel har försvunnit.

Landsfogden i Kristianstads län väckte på sin tid åtal enligt »bulvanlagen» beträffande förvärven inom Norra Åsbo domsaga. Det blev fällande dom. Försäljningsåläggandet har emellertid klarats av sålunda, att de i domslutet inbegripna fastigheterna och troligen också de övriga bytt ägare inom familjekretsen, och det förefaller, som om myndigheterna måste låta därvid bero.

En tomatodlare i Kvarnby har köpt fem jordbruksfastigheter inom Riseberga socken, en läkare i en av våra skånska städer köper upp egendom efter egendom i Hallaröds socken, och en ved- och virkeshandlare härjar på liknande sätt inom Färingtofta och Norra Rörums socknar.

Det blir allt som allt med säkerhet omkring hundratalet självständiga jordbruk som försvunnit på det mycket begränsade område som jag råkar känna till.

Dylika stickprov — som det utan svårighet låter sig göra att komplettera med erfarenheter från många andra håll — kunna utan tvivel nyttjas såsom belägg för ovan refererade, i kritiken mot lagförslaget framförda uppfattning, att denna lagstiftning borde kommit tidigare. — Resultaten av vissa utav lantmäteriteknisk expertis företagna undersökningar, vilka visat, att sammanläggningar ofta medfört försämrade arronderingsförhållanden, kunna också åberopas såsom stöd för åsikten, att det allmänna borde ingripit i ett tidigare skede. — Professorn i skifteslära vid tekniska högskolan K. D. Myrbeck har sålunda i Svensk lantmäteritidskrift nr 1 år 1945 rörande den nuvarande

fastighetsindelningen fällt följande karakteristiska omdöme: »Något som tyder på, att detta lapptäcke skulle tillkommit med tanke på brukningstekniska och ekonomiska krav kan knappast skönjas.»

Frågan är emellertid nu, om statsmakterna måste anse sig nödsakade att acceptera följderna av den hittillsvarande utvecklingen och låta den omfattande decimering av bondejordbruket, som redan ägt rum, bli bestående. Enligt min mening borde det vara både genomförbart och i hög grad motiverat, att en utredning komme till stånd med syfte att utröna förutsättningarna för ett återförande till bondejordbruket av dessa förskingrade enheter. — I en avsevärd del av åtminstone de fall, jag känner till, rör det sig om i och för sig ofullständiga jordbruk, vilka genom sammanslagning skulle kunna förenas till vad man kallar familj jordbruk. — En utredning av antytt slag borde givetvis gå tillbaka ett lämpligt antal år i tiden, kanske till år 1915, d. v. s. till tiden för det första världskriget, med syfte att klarlägga i vilken utsträckning jordbruksfastigheter under denna tid försålts till och fortfarande tillhöra icke-jordbrukare eller genom köp sammanslagits med andra jordbruksfastigheter, utan att denna sammanslagning kan anses böra bibehållas ur bärighets- och rationaliseringssynpunkt. Utredningen torde böra utmynna i förslag till samhälleliga ingripanden i syfte att — i nödfall genom expropriation — till bondejordbrukets förfogande ställa sådana ovan antydda jordbruksfastigheter, vilka det med stöd av utredningen kan finnas möjligt och ur det allmännas synpunkt motiverat att göra till föremål för ett dylikt förfarande.

Åtgärder för att skapa s. k. familj jordbruk, dels genom sammanslagning av för ändamålet lämpligt belägna ofullständiga jordbruk, dels genom tillskotts jord från sådana större jordegendomar, vilka utan förfång för bärighet eller rationell drift kunna tåla en dylik reducering, torde utgöra en av de mera allmänt erkända framtidslinjerna i svensk jordbrukspolitik. På de flesta håll lär man dock numera ha kommit till den uppfattningen, att denna linje icke kan väntas bli i tillräcklig grad framkomlig om icke förutsättningar åstadkommas för samhälleligt ingripande. Det vore enligt min mening välbetänkt om i samband med den inskränkning av rätten att förvärva jordbruksfastighet, som proposition nr 336 föreslår, skyldighet för hembud åt staten stadgades beträffande framtida försäljning av jordbruksfastigheter. En sådan skyldighet torde icke behöva innebära, att ägare av jordbruksfastighet utsättes för kränkning av några legitima intressen, när han har för avsikt att avhända sig sin fastighet eller någon del av densamma. I varje socken finnas egnahemsombud, vilka kunna taga emot hembudet, givetvis med skyldighet att omedelbart låta detta gå vidare i den ordning, som kan bli fastslagen. Det torde få ankomma på egnahemsnämnderna eller på det särskilda organ, som eventuellt kan komma att inrättas för handläggande av jordbrukets rationaliseringsfrågor, att avgöra, huruvida kronan skall eller icke skall begagna sig av den förköpsrätt, som ett dylikt hembudsförfarande konstituerar.

Jag tillåter mig alltså föreslå,

att riksdagen i samband med behandlingen av proposition nr 336 med förslag till lag angående inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om

utredning och förslag angående åtgärder för återställande till bondejordbruket — om så befinnes nödvändigt genom expropriation — av dels sådana jordbruksfastigheter, som sedan år 1914 försålts till och fortfarande innehavas av icke-jordbrukare, dels sådana jordbruksfastigheter, som under samma tid genom köp sammanslagits med andra, utan att denna sammanslagning kan anses lämplig att bibehålla ur bärighets- eller rationaliseringssynpunkt; samt

utredning och förslag till komplettering av den i proposition nr 336 föreslagna lagstiftningen medelst ett stadgande angående skyldighet till hembud åt kronan vid försäljning av jordbruksfastighet eller viss del av densamma.

Stockholm den 12 november 1945.

Thorvald Ekdahl.